

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Poznaniu

LPO.411.001.06.2020

Pan
Adam Lewandowski
Burmistrz Śremu
Urząd Miejski w Śremie
Plac 20 Października 1
63-100 Śrem

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I/20/001 Realizacja przez gminy województwa wielkopolskiego zadań w zakresie zapewnienia dostępności przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Śremie, Plac 20 Października 1, 63-100 Śrem (dalej: urząd)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Adam Lewandowski, Burmistrz Śremu, od 6 grudnia 2006 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Plany znoszenia barier w dostępie do przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami,2. Działania na rzecz zapewnienia dostępności przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami.
Okres objęty kontrolą	lata 2018-2020 ¹
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontrolerzy	Ewa Kruszyńska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/158/2020 z 11 grudnia 2020 r.

(akta kontroli str. 1)

¹ oraz działania wcześniejsze o ile oddziaływały na kontrolowaną działalność.

² Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Działania gminy Śrem dotyczące przestrzeni publicznej, mimo że systematycznie poprawiały jej jakość, nie w pełni zapewniły osobom ze szczególnymi potrzebami jej dostępność na zasadzie równości z osobami pełnosprawnymi.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Gmina Śrem, uwzględniając potrzeby mieszkańców, zaplanowała w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Śrem na lata 2017-2023 projekt na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej osobom z niepełnosprawnościami. Wywiązując się z obowiązków nałożonych ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami⁴ powołano koordynatora do spraw dostępności w Urzędzie Miejskim w Śremie, przyjęto plan działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz opracowano deklarację dostępności architektonicznej budynków urzędu i zapewniono pracownika w zakresie obsługi osób ze szczególnymi potrzebami. Nieprawidłowością było jednak nieopublikowanie ww. planu działania w Biuletynie Informacji Publicznej.

Objęte kontrolą inwestycje gminne wraz z otaczającą je przestrzenią publiczną zrealizowano w sposób niegwarantujący optymalnej dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. W związku z tym, NIK wskazuje na potrzebę zapewnienia konsultacji specjalistów ds. projektowania uniwersalnego oraz udziału osób ze szczególnymi potrzebami przy monitorowaniu dostępności, planowaniu i projektowaniu przestrzeni publicznej. Brak takiego wsparcia na etapie projektowania oraz brak inwentaryzacji istniejących barier i nieopracowanie standardów dostępności nie służyły skutecznej likwidacji barier ograniczających dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami, a w przyszłości mogą skutkować przyjęciem rozwiązań architektonicznych nieuwzględniających potrzeb tych osób.

OBSZAR

1. Plany znoszenia barier w dostępie do przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami

Opis stanu
faktycznego

1.1. Liczba mieszkańców w wieku od 60 roku życia, zameldowanych w gminie Śrem (na pobyt stały i czasowy) wykazywała tendencję wzrostową i wynosiła dla każdego z lat objętych kontrolą odpowiednio 21,5%, 22,9% i 24,4% ogółu mieszkańców.

(akta kontroli str. 4)

W gminie Śrem uchwalony został 8 czerwca 2017 r. śremski program na rzecz osób starszych na lata 2017-2025⁵, w którym m.in. przewidziano powstanie Śremskiej Rady Seniorów (dalej również: Rada Seniorów lub Rada) jako kluczowego efektu realizowanego projektu „Głos Seniora” w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020. W harmonogramie wdrażania działań na 2017 rok w ramach śremskiego programu na rzecz osób starszych na lata 2017-2025, przyjętego do realizacji zarządzeniem Burmistrza Śremu nr 92/2017 z 20 lipca 2017 r., przewidziano powstanie grupy inicjatywnej tworzącej skład Rady Seniorów oraz złożenie wniosku w urzędzie w celu powołania Rady.

(akta kontroli str. 13, 32, 40, 48, 55)

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną, jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dz. U. z 2020 r. poz. 1062, dalej ustawa o zapewnianiu dostępności.

⁵ Uchwała nr 323/XXXIII/2017 Rady Miejskiej w Śremie z dnia 8 czerwca 2017 r.

Wniosek o powołanie Śremskiej Rady Seniorów wraz z projektem jej statutu wpłynął do urzędu 4 października 2019 r. Rada została powołana uchwałą Rady Miejskiej w Śremie z 21 listopada 2019 r.⁶

(akta kontroli str. 60-90)

Do zadań Rady, w myśl § 14 jej statutu, należały: współpraca z władzami samorządowymi oraz instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz osób starszych; przedstawianie propozycji w zakresie ustalania priorytetowych zadań w perspektywie krótko i długookresowej oraz inicjowanie działań na rzecz seniorów; monitorowanie potrzeb osób starszych; uczestniczenie w sesjach Rady Miejskiej i Rady Powiatowej; współpraca w realizacji Śremskiego Programu na Rzecz Osób Starszych; informowanie społeczeństwa miasta i gminy Śrem o kierunkach działalności i podejmowanych inicjatywach na rzecz osób starszych; współpraca z lokalnymi mediami.

Czteroletnia kadencja Śremskiej Rady Seniorów rozpoczęła się 4 lutego 2020 r., tj. - zgodnie z jej statutem - w dniu podania przez Burmistrza Śremu do publicznej wiadomości składu Rady⁷.

(akta kontroli str. 12, 80, 91-94)

Działalność Rady w zakresie związanym z dostępnością przestrzeni publicznej gminy Śrem polegała w 2020 r. na skierowaniu w grudniu 2020 r. pisma do Burmistrza Śremu⁸ z prośbą o pomoc w rozwiązaniu problemu braku toalet publicznych w galeriach handlowych, w parku im. W. Puchalskiego oraz na plaży nad jeziorem Grzymysławskim poza sezonem letnim, a także z wnioskiem o odnowienie toalet na terenie Cmentarza Komunalnego w Śremie. W piśmie zgłoszono również brak miejsca do parkowania dla osób niepełnosprawnych przy Przychodni Zdrowia, a także na ul. Dutkiewicza w Śremie przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, w którym mieści się Powiatowa Komisja ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

W odpowiedzi na ww. pismo, Burmistrz poinformował Radę o wystosowaniu pism do właścicieli galerii handlowych i marketów działających na terenie Śremu z prośbą o rozpatrzenie możliwości udostępnienia toalet dla klientów sklepów. Ponadto, poinformował, że: na terenie miasta Śrem dostępne są trzy szatelnie miejskie; w 2021 r. zaplanowano odmalowanie ogólnodostępnej toalety na terenie Cmentarza Komunalnego w Śremie; wyznaczenie stanowisk dla pojazdów osób niepełnosprawnych na parkingach przy ośrodkach zdrowia należy do zarządców tych parkingów, jeżeli są to parkingi poza pasem drogowym dróg gminnych lub na terenach niebędących własnością gminy Śrem. Odnosnie zgłoszenia braku miejsca do parkowania dla osób niepełnosprawnych na ul. Dutkiewicza w Śremie przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, w którym mieści się Powiatowa Komisja ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Burmistrz poinformował, że „nie ma tam możliwości wyznaczenia stanowisk dla pojazdów osób niepełnosprawnych, ponieważ takie stanowiska ze względów lokalizacyjnych i technicznych są wyznaczone tylko na zorganizowanych parkingach, a wzdłuż przedmiotowej ulicy nie ma parkingów. Zgodnie z przepisami dozwolony jest tam wyłącznie postój

⁶ Uchwała nr 126/XI/2019 z 21 listopada 2019 r.

⁷ Zgodnie z § 10 ust. 3 Statutu Śremskiej Rady Seniorów, w jej skład wchodzi 12 osób, w tym: przedstawiciele podmiotów działających na rzecz osób starszych, organizacji pozarządowych oraz niezrzeszone osoby starsze, które ukończyły 60 rok życia. W skład Rady weszły trzy osoby niezrzeszone, po dwie osoby: z Oddziałowej Sekcji Emerytów i Rencistów Związku Nauczycielstwa Polskiego w Śremie, z Zarządu Rejonowego w Śremie Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów, z Towarzystwa Pomocy Potrzebującym im. Św. Brata Alberta „Nadzieja” w Śremie oraz po jednej osobie: z Koła Emerytów i Rencistów przy Międzyzakładowym Związku Zakładowym Hutników Odlewni Żeliwa „Śrem” S.A., grupy nieformalnej Klubu Seniora w Mechlinie i grupy nieformalnej „Młodzi Duchem”.

⁸ Pismo nr 3.02.12.2020 z 2 grudnia 2020 r.

pojazdów po jednej stronie jezdni, przy krawężniku. Wyznaczenie na tej ulicy (zgodnie z przepisami) stanowiska dla pojazdów osób niepełnosprawnych, przy szerokości jezdni ok. 4,8 m spowodowałoby brak możliwości przejazdu pojazdów po tej ulicy.”.

(akta kontroli str. 95-99)

1.2. W latach 2018-2019 gmina Śrem wspierała osoby starsze oraz z niepełnosprawnościami poprzez dofinansowanie niżej wymienionych zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe działające na jej terenie:

- organizowanie wyjazdów, spotkań, festynów, imprez plenerowych, konkursów, seminariów, wykładów, konferencji, przedsięwzięć popularyzujących wiedzę na temat chorób cywilizacyjnych i zagrożeń zdrowotnych oraz przeciwdziałania im⁹,
- tworzenie warunków na rzecz integracji i zwiększenia udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym poprzez organizację imprez kulturalnych lub sportowo-rekreacyjnych, mających na celu usprawnianie oraz przygotowanie do aktywnego życia społecznego (dalej: zadanie 2)¹⁰,
- tworzenie warunków na rzecz integracji i zwiększania udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym poprzez organizację zajęć rehabilitacyjnych (dalej: zadanie 3)¹¹,
- organizowanie imprez kulturalnych i/lub sportowo-rekreacyjnych dla mieszkańców gminy posiadających Śremską Kartę Seniora¹².

W 2020 r. nie udzielono dotacji na wsparcie realizacji zadań przez organizacje pozarządowe, pomimo ogłoszenia do realizacji zadania 2 i 3 - jak wyjaśnił Burmistrz - powodem tego była panująca pandemia SARS-COV-2.

(akta kontroli str. 100-110)

Według wyjaśnień Burmistrza, lokalne organizacje nie występowały z inicjatywami w zakresie dostępności przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami.

(akta kontroli str. 100, 111-113)

W gminie Śrem nie utworzono zespołu problemowego, komisji do spraw dialogu, rady, stanowiska, lub jednostki czy komórki organizacyjnej, które byłyby odpowiedzialne za współpracę z organizacjami osób ze szczególnymi potrzebami (poza Radą Seniorów, co opisano w punkcie 1.1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego).

(akta kontroli str. 10)

Burmistrz wyznaczył 29 września 2020 r. koordynatora do spraw dostępności w urzędzie¹³ (dalej: koordynator). Plan działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami na lata 2020-2022 został sporządzony przez koordynatora w trakcie kontroli NIK, tj. 5 stycznia 2021 r. W planie tym ujęte zostały zarówno działania już wykonane, np.: powołanie koordynatora (do 30 września 2020 r.), zlecenie audytu dostępności w Urzędzie (2020 r.), powołanie Mobilnego Urzędnika (2020 r.), jak i działania zaplanowane do wykonania, tj.: podjęcie współpracy z organizacjami osób ze szczególnymi

⁹ dotacje przyznano: Wielkopolskiemu Związkowi Inwalidów Narządu Ruchu Koło Śrem (w 2018 r.), Towarzystwu Pomocy Potrzebującym im. Św. Brata Alberta NADZIEJA (w 2018 r. i w 2019 r.), Stowarzyszeniu Diabetyków Oddział Wojewódzki w Poznaniu Koło Nr 21 w Śremie (w 2018 r. i w 2019 r.), Towarzystwu Śremskich Amazonek (w 2018 r.).

¹⁰ dotacje przyznano: Towarzystwu Pomocy Potrzebującym im. Św. Brata Alberta NADZIEJA (w 2018 r.), Śremskiemu Stowarzyszeniu JASNY HORYZONT (w 2018 r.), Fundacji Na Rzecz Rewaloryzacji Miasta Śrem (w 2019 r.).

¹¹ dotacje przyznano: Fundacji Na Rzecz Rewaloryzacji Miasta Śrem (w 2018 r. i w 2019 r.), Towarzystwu Pomocy Potrzebującym im. Św. Brata Alberta NADZIEJA (w 2018 r.), Fundacji Na Rzecz Wspierania Społeczności Lokalnej (w 2018 r.), Śremskiemu Stowarzyszeniu JASNY HORYZONT (w 2018 r. i w 2019 r.).

¹² dotację przyznano: Towarzystwu Pomocy Potrzebującym im. Św. Brata Alberta NADZIEJA (w 2019 r.).

¹³ Zarządzenie nr 144/2020 Burmistrza Śremu z 29 września 2020 r.

potrzebami celem rozpoczęcia przygotowania mapy niedogodności wymagających eliminacji (2021-2022), przedłożenie raportu zbiorczego do zatwierdzenia (2021-2022), przeprowadzenie analizy stanu zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w obiektach gminnych oraz w obiektach jednostek samorządu terytorialnego i spółek komunalnych (2020-2022), podanie do publicznej wiadomości raportu (do 31 marca 2021 r.). Za wdrożenie działań z ww. planu odpowiedzialny był koordynator.

(akta kontroli str. 122-127)

Opracowano i udostępniono na stronie internetowej Urzędu deklarację dostępności architektonicznej budynku Urzędu oraz budynku Urzędu Stanu Cywilnego w Śremie.

(akta kontroli str. 128-140)

1.3. W okresie objętym kontrolą, mieszkańcom gminy Śrem umożliwiono uczestnictwo:

- we wskazaniu na terenie gminy lokalizacji 40 nowych ławek (w lipcu 2018 r.) i 40 stojaków rowerowych (w czerwcu 2019 r.) - w formie dwóch geoankiet, w których wzięło udział odpowiednio 233 i 79 mieszkańców,
- w konsultacjach społecznych podczas opracowywania nowego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (październik 2019 r.).

Informacje o możliwości uczestniczenia mieszkańców w ww. działaniach podjętych na rzecz zwiększenia dostępności przestrzeni publicznej gminy Śrem, a także informacje o oferowanej usłudze pn. „Mobilny Urzędnik”, upowszechniane były za pośrednictwem strony internetowej urzędu srem.pl, mediów społecznościowych facebook oraz prasy i kanału telewizji Relax. W urzędzie nie zweryfikowano skuteczności tych sposobów upowszechniania informacji pod kątem możliwości dotarcia do nich mieszkańców ze szczególnymi potrzebami.

(akta kontroli str. 10-12, 573, 576, 577, 584-590)

1.4. Pracownik urzędu, zatrudniony na stanowisku inspektora w Zespole Obsługi Klienta, przystąpił 27 sierpnia 2020 r. do projektu (w fazie testowej) pn. „Mobilny urzędnik. Poprawa dostępności usług publicznych dla mieszkańców o szczególnych potrzebach”¹⁴ (dalej: „Mobilny urzędnik”), który zakłada wypracowanie modelu świadczenia usług publicznych przez urzędnika lub pracownika urzędu poza urzędem gminy na rzecz mieszkańców o specjalnych potrzebach, którzy nie są w stanie samodzielnie załatwić sprawy w urzędzie. W ramach tego projektu inspektor wziął udział w szkoleniu w formie zdalnej w terminie od 5 do 16 października 2020 r. (łącznie 40 godzin), obejmującym: standardy obsługi klientów o specjalnych potrzebach; mindfulness¹⁵; procedury i narzędzia realizacji usług poza urzędem; szkolenie z zasad bezpieczeństwa; szkolenie dotyczące sprawozdawczości; trening komunikacji interpersonalnej z osobą niepełnosprawną słuchowo/wzrokowo.

(akta kontroli str. 141, 146-160)

Pracownicy Urzędu odpowiedzialni m.in. za procesy inwestycyjne w gminie Śrem lub za dostępność przestrzeni publicznej, wzięli udział w następujących szkoleniach lub seminariach:

¹⁴ Realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Działanie 4.3., współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej (dalej: UE).

¹⁵ z ang. uważność.

- „Blżej dostępności”, projekt dofinansowywany ze środków UE, którego celem było poszerzenie świadomości dotyczącej problemów osób niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej oraz zasad projektowania uniwersalnego. Uczestnicy stacjonarnego szkolenia w dniach 14 i 15 maja 2019 r.: Naczelnik Pionu Gospodarowania Przestrzenią i Środowiskiem i jego zastępca,
- „Obowiązki koordynatora dostępności w nawiązaniu do ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami”. Uczestnicy szkolenia online: w dniu 25 września 2020 r. Naczelnik Pionu Komunikacji Społecznej i Informatyzacji oraz w dniu 6 listopada 2020 r. Zastępca Burmistrza Śremu pełniący również funkcję Koordynatora do spraw dostępności, Naczelnik Pionu Gospodarowania Przestrzenią i Środowiskiem i jego zastępca, Naczelnik Pionu Rozwoju i Infrastruktury, Naczelnik Pionu Edukacji i Usług Społecznych, Naczelnik Pionu Rolnictwa i Gospodarki Komunalnej, Naczelnik Pionu Komunikacji Społecznej i Informatyzacji,
- szkolenie praktyczne dla koordynatorów dostępności, m.in. w zakresie planu wdrażania dostępności i raportu dostępności. Uczestnikiem tego szkolenia online w dniu 30 listopada 2020 r. był koordynator do spraw dostępności.

Ponadto, trzech pracowników uczestniczyło w szkoleniach dotyczących dostępności cyfrowej.

(akta kontroli str. 141-145, 161-183)

1.5. W gminie Śrem nie opracowano standardów dostępności¹⁶.

Burmistrz w zakresie przyczyny niepodjęcia w gminie Śrem działań w celu stworzenia tego rodzaju standardów wyrównujących szanse w dostępie do przestrzeni publicznej wszystkich jej mieszkańców, również tych ze szczególnymi potrzebami, podał, że wyznaczył koordynatora do spraw dostępności w urzędzie, a następnie zapewnił przeszkolenie jego oraz pracowników urzędu.

W opinii Burmistrza „możliwość sporządzania standardów dostępności przez każdą z gmin z osobna jest rozwiązaniem chybionym, ponieważ może doprowadzić do sytuacji, w której określone standardy, mimo że skierowane do tych samych grup osób, będą różniły się między sobą (pomiędzy gminami)”. Zdaniem Burmistrza, „rozsądnym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie ich jako jednolitych na terenie całego kraju i to w formie aktu normatywnego”. Jednocześnie Burmistrz wyjaśnił, że „chcąc wprowadzić odpowiednie przepisy postanowił poczekać na wprowadzenie podobnych dobrych praktyk w innych gminach i wzorować się na nich”. Burmistrz zapewnił, że w gminie Śrem stworzenie standardów dostępności nastąpi w terminie późniejszym.

(akta kontroli str. 6, 7, 573, 574, 576, 578, 579)

1.6. W okresie objętym kontrolą, Burmistrz zlecił¹⁷ przeprowadzenie audytu dostępności m.in. architektonicznej, dla osób ze szczególnymi potrzebami dwóch budynków, zlokalizowanych w Śremie przy Placu 20 Października 1, w którym mieści się Urząd Miejski oraz przy ul. Mickiewicza 10, w którym mieści się Urząd Stanu Cywilnego. Według raportu z audytu dostępności architektonicznej ww. budynków¹⁸, ocenie poddane zostały przestrzenie ogólnodostępne (z wyłączeniem

¹⁶ Wytyczne do projektowania i zagospodarowania przestrzeni publicznych w określonym obrębie, obszarze, opracowane i stosowane w celu wdrożenia rozwiązań przyjaznych wszystkim użytkownikom przestrzeni o zróżnicowanych ograniczeniach w mobilności i percepcji, w tym osobom z niepełnosprawnościami oraz osobom starszym; zawierające niezbędne informacje i podstawowe rozwiązania służące zaprojektowaniu i modernizacji przestrzeni publicznej zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego w celu ujednoczenia rozwiązań stosowanych na określonym obszarze.

¹⁷ Umowa nr PAO-C/U/20/62 PII/U/20/12 z dnia 5 listopada 2020 r.

¹⁸ Opracowanie z 6 grudnia 2020 r.

przestrzeni technicznych) wraz z terenami położonymi w ich pobliżu. Podstawę wykonania raportu oraz sformułowania wytycznych dotyczących zwiększenia dostępności tych obiektów stanowiły: wizja lokalna przeprowadzona 6 listopada 2020 r.; informacje pracowników obu urzędów; projekt modernizacji budynku Urzędu Stanu Cywilnego; instrukcje bezpieczeństwa pożarowego budynków; sprawozdanie z ćwiczeń ewakuacyjnych przeprowadzonych w Urzędzie Miejskim 1 czerwca 2017 r.

(akta kontroli str. 145, 184-248)

Burmistrz Śremu wyjaśnił, że planuje się przygotowanie Indywidualnych Planów Poprawy Dostępności, w czterech największych placówkach oświatowych w gminie, tj. Szkołach Podstawowych nr : 2, 4, 5 i 6, na podstawie wyników audytów zleconych w grudniu 2020 r. do przeprowadzenia w ramach ubiegania się o grant unijny z projektu pt. „Dostępna Szkoła – innowacyjne rozwiązania w kreowaniu przyjaznej przestrzeni edukacyjnej z uwzględnieniem potrzeb uczniów oraz otoczenia”. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych¹⁹ raporty z audytów w ww. szkołach nie wpłynęły do urzędu.

(akta kontroli str. 100, 101, 115, 117, 118, 121)

Na pozostałym terenie gminy Śrem, nie przeprowadzono inwentaryzacji w zakresie występowania w przestrzeni publicznej barier ograniczających dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym starszych lub z niepełnosprawnościami.

(akta kontroli str. 7, 8, 574, 576, 579)

1.7. Rada Miejska w Śremie uchwaliła Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Śrem na lata 2017-2023²⁰ (dalej: program rewitalizacji), podając w uzasadnieniu do uchwały m.in., że jest to dokument operacyjny, w którym planuje się proces rewitalizacji obszarów dysfunkcyjnych. W programie tym, potrzeby osób niepełnosprawnych w aspekcie poprawy dostępności przestrzeni publicznej oraz usuwania z niej barier architektonicznych i technicznych, dostrzeżono i uwzględniono w jednym projekcie²¹, spośród 18 projektów rewitalizacyjnych. Realizację tego projektu zaplanowano w latach 2020-2023 w Centrum Aktywizacji Społecznej Stare Miasto, które miało powstać w zmodernizowanym budynku po byłej siedzibie Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Śremie. W programie rewitalizacji określono, że „powstanie tam przestrzeń do spotkań ludzi w różnym wieku i z różnych środowisk. Wielofunkcyjny charakter przestrzeni, dostosowanej do potrzeb różnych grup, w tym osób niepełnosprawnych, pozwoli na realizację różnych form usług - szkolenia, warsztaty, konferencje, nieformalne spotkania, projekcje, wystawy.”.

W 2020 r. realizacja projektu Centrum Aktywizacji Społecznej Stare Miasto nie doszła do skutku ze względu na nieotrzymanie dofinansowania.

(akta kontroli str. 249-252, 272, 573, 574, 576, 578, 579)

W pozostałych projektach rewitalizacyjnych, nie ujęto zadań dedykowanych osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami, mających na celu poprawę dostępności przestrzeni publicznej i usuwanie z niej barier.

(akta kontroli str. 574, 576, 579)

¹⁹ 17 lutego 2021 r.

²⁰ Uchwała Rady Miejskiej w Śremie nr 410/XLIII/2018 z 29 marca 2018 r.

²¹ Projekt 1.1.1. pt. „Aktywni w Śremie – integracja i aktywizacja mieszkańców”, którego celem było zmniejszenie skali wykluczenia społecznego oraz minimalizacja oddziaływania niekorzystnych zjawisk społecznych występujących w gminie

W gminie Śrem nie opracowano dokumentów - na przykład kompleksowej strategii lub planu, harmonogramu lub preliminarza - w których ujęto by działania na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami i usuwania z niej barier (architektonicznych, technicznych).

(akta kontroli str. 8)

Zdaniem Burmistrza „w obecnej sytuacji, braku środków na podstawowe potrzeby z zakresu infrastruktury drogowej, sportowej, szkolnej, itp. i trudnej sytuacji finansowej gmin z powodu COVID 19 wątpliwości budzi podejmowanie kosztownych działań związanych z likwidowaniem barier na istniejącej infrastrukturze zamiast zaspokajanie bardziej pilnych potrzeb (racjonalność wydatkowania środków publicznych). Zauważalny jest brak zdecydowanych i wymiernych działań ze strony administracji rządowej, które wsparłyby likwidowanie przedmiotowych barier.”. Ponadto, Burmistrz podał m. in., że w sporządzanym projekcie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Śrem kwestie działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej i usuwania z niej barier zostaną ujęte w sposób ogólny, dla wszystkich przestrzeni publicznych (istniejących oraz planowanych do realizacji).

(akta kontroli str. 8, 9)

1.8. W gminie Śrem nie zostało wdrożone okresowe monitorowanie dostępności przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Burmistrz Śremu, jako powód braku monitorowania w powyższym zakresie, podał brak zinventaryzowania barier występujących w przestrzeni publicznej.

(akta kontroli str. 9)

W opinii Burmistrza, „nie ma certyfikowanej specjalności „projektowanie uniwersalne”, w związku z czym trudno określić na podstawie jakiego dokumentu można potwierdzić, że dana osoba lub podmiot specjalizuje się w projektowaniu uniwersalnym. Nadawane uprawnienia budowlane nie przewidują obecnie takiej specjalizacji. (...) Na szczeblu krajowym nie ustalono kryteriów oceny spełnienia przez określone osoby posiadania specjalności w zakresie projektowania uniwersalnego. Część uczelni wyższych dopiero zaczyna kształcić przyszłych specjalistów.”.

(akta kontroli str. 8, 9)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Burmistrz Śremu nie opublikował w Biuletynie Informacji Publicznej urzędu treści planu działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami na lata 2020-2022, mimo zatwierdzenia tego planu dnia 5 stycznia 2021 r. Było to niezgodne z przepisem art. 14 ust. 5 ustawy o zapewnieniu dostępności.

Zaniechanie powyższe, jak wyjaśnił Burmistrz Śremu, było spowodowane intencją opublikowania planu wraz z pierwszym raportem o stanie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (tj. najpóźniej do dnia 31 marca 2021 r.). Jednak publikacja planu nastąpi niezwłocznie.

(akta kontroli str. 127, 275)

OCENA CZĄSTKOWA

NIK pozytywnie ocenia utworzenie Rady Seniorów, a także ujęcie w programie rewitalizacji projektu utworzenia do 2023 r. Centrum Aktywizacji Społecznej Stare

Miasto zmierzającego do dostosowania przestrzeni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zapewnienie przez Burmistrza udziału w szkoleniach przygotowujących pracowników urzędu do zadań wynikających z ustawy o zapewnianiu dostępności oraz w zakresie obsługi osób ze szczególnymi potrzebami, powołanie koordynatora do spraw dostępności oraz opracowanie deklaracji dostępności architektonicznej budynków urzędu wskazuje na świadomość potrzeb zmian w tym obszarze działalności gminy.

Gmina nie przeprowadziła dotychczas kompleksowej inwentaryzacji przestrzeni publicznej pod kątem istnienia barier architektonicznych, nie wprowadziła standardów dostępności przestrzeni ani nie korzystała z udziału osób z różnymi niepełnosprawnościami i specjalistów ds. projektowania uniwersalnego przy monitorowaniu dostępności, planowaniu i projektowaniu przestrzeni publicznej. Zdaniem NIK, brak tego typu działań nie służy skutecznej likwidacji barier ograniczających dostępność osób z różnymi niepełnosprawnościami (ruch, wzrok, słuch) oraz może skutkować w przyszłości przyjęciem rozwiązań architektonicznych nieuwzględniających potrzeb tych osób.

Jako nieprawidłowe NIK ocenia nieopublikowanie w Biuletynie Informacji Publicznej planu działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności przestrzeni publicznej osobom ze szczególnymi potrzebami.

OBSZAR

2. Działania na rzecz zapewnienia dostępności przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami

Opis stanu faktycznego

2.1. W latach 2018-2020, na terenie gminy Śrem podjęto działania na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej mieszkańców gminy, również ze szczególnymi potrzebami, przede wszystkim w następującym zakresie:

- modernizacja Muzeum Śremskiego poprzez jego rozbudowę o pawilon wystawowy i salę widowiskową oraz utworzenie nowoczesnej multimedialnej interaktywnej ekspozycji stałej (połączenie nowej części Muzeum z dotychczasowym budynkiem wewnętrznym podjazdem z poręczami dla osób na wózkach i z niepełnosprawnością ruchu; dostęp z zewnątrz do nowych pomieszczeń pozbawiony barier architektonicznych; toaleta dla osób z niepełnosprawnością ruchu; miejsca dla pojazdów osób niepełnosprawnych ruchowo),
- budowa dwóch zintegrowanych węzłów przesiadkowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą przy ul. Ludwika Zamenhofa 2 oraz przy ul. Stary Rynek (krawężniki najazdowe, obrzeża i oporniki zapewniające bezpieczny przejazd wózkami; krawężniki w miejscach przejść dla pieszych i rowerowych do wysokości 2 cm; antypoślizgowe powierzchnie; kostka bezfazowa na ciągach rowerowych, pieszych i nawierzchni parkingu; miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych; oświetlenie),
- modernizacja budynku Klub Seniora (toaleta dla osób z niepełnosprawnością ruchu; drzwi o dostosowanej szerokości do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchu; bezprogowe nawierzchnie i płytki antypoślizgowe wewnątrz budynku; kontrast kolorystyczny pomiędzy ścianami a podłogą; dzwonek przywołujący personel placówki),
- modernizacja budynku Urzędu Stanu Cywilnego - I etap (miejsce postojowe dla osób niepełnosprawnych; krawężniki, obrzeża i oporniki zapewniające bezpieczny przejazd wózkami; pochylnia dla osób niepełnosprawnych),
- budowa budynku zaplecza technicznego wraz z szatniami i trybunami w Parku im. Powstańców Wielkopolskich przy ul. Poznańskiej 15 w Śremie (trybuna

z wydzielonymi miejscami dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim; parter budynku dostępny dla osób niepełnosprawnych; krawężniki, obrzeża i oporniki zapewniające bezpieczny przejazd wózkiem; antypoślizgowa powierzchnia; oświetlenie),

- budowa chodników i dróg gminnych łącznie o długości odpowiednio ok. 1,2 km i 5 km (antypoślizgowa, równa nawierzchnia; zaniżone krawężniki na przejściach dla pieszych i krawężnik najazdowy; oświetlenie),
- rozpoczęta budowa kładki pieszo-rowerowej nad kanałem Ulgi wraz ze ścieżką pieszo-rowerową do Zbrudzewa oraz w kierunku Mechlina (krawężniki, obrzeża i oporniki zapewniające bezpieczny przejazd wózkiem; zaniżone krawężniki na przejściach dla pieszych do wysokości 2 cm i krawężniki najazdowe; separowany ruch pieszych i rowerów; oświetlenie na całej długości; antypoślizgowe powierzchnie; miejsca odpoczynku - inwestycja w toku).

(akta kontroli str. 100, 101, 115, 116, 119, 120)

Ponadto, Burmistrz Śremu, poinformował o przeprowadzonych działaniach na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej osobom ze szczególnymi potrzebami, takich jak: zrealizowanie w grudniu 2020 r. trzech usług w ramach projektu „Mobilny urzędnik”, z których dwie dotyczyły wydania dowodu osobistego, a jedna dofinansowania wymiany nieekologicznego źródła ogrzewania. W obszarze przedszkolno-szkolnym wskazał na:

- doposażenie czterech Przedszkoli w Śremie (nr: 2, 3, 5 i 7) w pomoce dydaktyczne, m.in. pomoce sensoryczne, dywan interaktywny, górę wspinaczkową, zestaw perkusyjny, zestaw humanistyczno-matematyczny z dużą matą do kodowania,
- w Szkole Podstawowej Nr 2 im. ks. Piotra Wawrzyniaka w Śremie remont auli szkolnej z podjazdem dla osób niepełnosprawnych,
- w Szkole Podstawowej Nr 4 im. Marii Konopnickiej w Śremie wymiana wykładzin, zakup pomocy dydaktycznych w ramach kształcenia specjalnego, zakup mebli, krzeseł, stolików, szafek uczniowskich na korytarze szkolne, sprzętu elektronicznego z oprogramowaniem, sprzętu medycznego, wiaty rekreacyjno-drewnianej, utwardzenie terenu gier podwórkowych, zabezpieczenie słupów na orliku i zamontowanie siatki zabezpieczającej okna sali gimnastycznej, remont trzech sal lekcyjnych i sali wielofunkcyjnej, wymiana oświetlenia, budowa placu rekreacyjnego,
- w Szkole Podstawowej Nr 5 im. Polskich Noblistów w Śremie zakończenie remontu sali rewalidacyjnej, montaż w toaletach uchwytów dla osób niepełnosprawnych, remont i dostosowanie warunków szkoły do funkcjonowania klasy specjalnej, zakup pomocy dydaktycznych dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, szyn podjazdowych, materiałów do terapii logopedycznej, pakietów rewalidacyjnych do magicznego dywanu, doposażenie sali rewalidacyjno-relaksacyjnej, stworzenie przestrzeni do realizacji terapii SI oraz miejsca wyciszenia, zakup programów do prowadzenia terapii pedagogicznej i logopedycznej, montaż furtki dostosowanej do uczniów ze specjalnymi potrzebami oraz szafek skrytkowych na korytarzu na wysokości dostosowanej do uczniów na wózkach,
- w Szkole Podstawowej Nr 6 im. Braci Barskich w zakup pomocy dydaktycznych dla uczniów niepełnosprawnych oraz inwestycja: szatnie przy salach gimnastycznych i toaleta dla osób niepełnosprawnych,

- w Szkole Podstawowej im. generała Dezyderego Chłapowskiego w Bodzyniewie na potrzeby dzieci niepełnosprawnych zakup tablicy interaktywnej – magiczny dywan z pakietem dla uczniów niepełnosprawnych, pomocy dydaktycznych oraz budowa integracyjnego placu zabaw z urządzeniem dostosowanym do ich potrzeb,
- w Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Dąbrowie utworzenie sali sensorycznej,
- zrealizowanie programu "Aktywna tablica", w ramach którego 10 szkół podstawowych wyposażono w 46 laptopów na potrzeby uczniów z orzeczeniami o stopniu niepełnosprawności.

(akta kontroli str. 100, 101, 114, 117)

2.2. Oględziny pod kątem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami niżej wymienionych obiektów przestrzeni publicznej położonych na terenie Miasta Śrem, przeprowadzono 26 stycznia 2021 r. przy udziale specjalisty ds. dostępności oraz osoby niesłyszącej poruszającej się na wózku inwalidzkim.

(akta kontroli str. 276-282)

2.2.1. Postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego na budowę przy ul. Poznańskiej 15 w Śremie budynku zaplecza technicznego wraz z szatniami i trybunami w Parku im. Powstańców Wielkopolskich (teren stadionu miejskiego) zostało wszczęte 18 marca 2020 r. Zakres wymagań co do dostępności inwestycji dla osób niepełnosprawnych opisany został w dokumentacji projektowej stanowiącej załącznik do wniosku o wszczęcie postępowania i sprowadzał się do wyznaczenia toalety dla niepełnosprawnych na parterze budynku, czterech miejsc dla osób poruszających się na wózku wzdłuż pierwszego rzędu trybuny na poziomie 0 oraz opisu dostępu na parter budynku dla osób niepełnosprawnych poprzez wejścia bezprogowe o szerokości 90 cm, a także do pomieszczeń ogólnodostępnych i toalet przystosowanych do poruszania się osób niepełnosprawnych.

(akta kontroli str. 290, 302-306, 324)

Zawiadomienie o zakończeniu budowy skierowano do Powiatowej Komendy Państwowej Straży Pożarnej w Śremie i do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Śremie 21 grudnia 2020 r. Burmistrz wyjaśnił, że obiekt zostanie zgłoszony do użytkowania Powiatowemu Inspektorowi Nadzoru Budowlanego w Śremie po zakończeniu całości prac (II etap), wyposażeniu i oznakowaniu docelowym obiektu.

(akta kontroli str. 384-390, 575, 576, 582, 583)

W wyniku oględzin²² stwierdzono, że:

- zewnętrzny ciąg komunikacyjny od strony boiska stadionu miejskiego, prowadzący od drzwi wejściowych budynku zaplecza technicznego do trybuny, wyłożony był kostką brukową, była to nawierzchnia zlicowana, bez progów. Nie było na niej ścieżki dotykowej lub komunikacyjnej dla osób z niepełnosprawnością narządu wzroku. Nie było też nawierzchniowych informacji o schodach i o wejściu do budynku dedykowanych osobom z tego rodzaju niepełnosprawnością,
- osiem ciągów piętnastostopniowych schodów prowadzących na trybunę, nie było przystosowanych dla osób z wadą narządu wzroku – nie oznakowano ich kontrastowo (pierwszego i ostatniego stopnia),

²² Oględzinom poddano: część budynku zaplecza technicznego, tj. pięć pomieszczeń znajdujących się na parterze wraz z prowadzącym do nich od wejścia do budynku ciągiem komunikacyjnym; trybunę przylegającą do zewnętrznej ściany tego budynku od strony boiska stadionu miejskiego wraz z ciągiem komunikacyjnym prowadzącym do niej z budynku; część budynku szaletu miejskiego usytuowanego bezpośrednio przy ul. Poznańskiej 15.

- wzdłuż pierwszego rzędu trybuny na poziomie 0, usytuowane były cztery nieoznakowane miejsca dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, ogrodzone od sąsiadujących z nimi rzędów krzesełek metalową barierką (z trzech stron - po bokach i z tyłu). Nawierzchnia wskazanych miejsc wyłożona była taką samą kostką brukową jak ww. ciąg komunikacyjny, z którym tworzyła jednolitą, zlicowaną powierzchnię, bezprogową. Ciąg komunikacyjny wzdłuż trybuny oraz wskazane miejsca nie miały barier architektonicznych dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim,
- wejście do budynku zaplecza technicznego od strony boiska stadionu miejskiego, mające być wejściem ogólnodostępnym dla publiczności podczas imprez rekreacyjno-sportowych, nie było w żaden sposób oznakowane z zewnątrz. Wejście to stanowiły oszklone przezroczystym szkłem na całej wysokości (nie wliczając obramowania pcv) trzyskrzydłowe drzwi, z czego środkowe skrzydło było z klamką (otwierane), skrzydło prawe bez klamki (otwierane po odblokowaniu na dole), a skrzydło lewe naświetlne (nieotwierane). Tafle szklane nie były oznakowane w sposób ostrzegawczy dla osób z niepełnosprawnością narządu wzroku – słabowidzących. Szerokość drzwi środkowych zapewniała dogodny wjazd do budynku osobie poruszającej się na wózku inwalidzkim,
- ciągi komunikacyjne wewnątrz budynku były bezprogowe i zapewniały dogodny przejazd osobie poruszającej się na wózku lub osobie starszej z balkonikiem: na korytarzu (posadzka żywiczna o nieśliskiej fakturze), w jednym pomieszczeniu higienicznosanitarnym i w czterech szatniach wraz z pomieszczeniami higienicznosanitarnymi (posadzki wyłożone płytkami),
- pomieszczenie higienicznosanitarne, mające być ogólnodostępnym dla publiczności podczas imprez rekreacyjno-sportowych przystosowanym dla osób niepełnosprawnych, wyposażone było w umywalkę i w miskę ustępową zamontowaną na wysokości 52,5 cm (mierząc od posadzki do górnej krawędzi opuszczonej deski sedesowej) oraz uchwyty ułatwiające korzystanie z tych urządzeń. W pomieszczeniu nie było lustra i przycisku dzwonka alarmowego przywołującego pomoc (sygnalizatora SOS) i nie było wyłącznika światła, światło zapalało się automatycznie po wejściu do toalety (czujnik ruchu). Osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim nie miała zastrzeżeń do przestrzeni manewrowej, była ona wystarczająca; zgłosiła natomiast uwagę do zbyt wysoko zamontowanej miski ustępowej,
- z każdej z czterech szatni dla zawodników przechodziło się do osobnych pomieszczeń higienicznosanitarnych z umywalkami i toaletami oraz prysznicami ze słuchawkami zamontowanymi na wysokości umożliwiającej korzystanie z nich przez osobę poruszającą się na wózku inwalidzkim. Każda z tych toalet znajdowała się w osobnym pomieszczeniu zamykanym drzwiami, o niewielkiej powierzchni wynoszącej 1,2 m². Toalety nie miały zapewnionej przestrzeni manewrowej dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim, co wykluczyło możliwość korzystania z nich osobom z tego rodzaju niepełnosprawnością. Żadne z ww. pomieszczeń higienicznosanitarnych nie było wyposażone w przycisk dzwonka alarmowego przywołującego pomoc (sygnalizatora SOS),
- gniazdka elektryczne w szatniach (po 4 gniazdka w każdej) zamontowane były, mierząc od posadzki do środka gniazdka, na wysokości 160 cm, a gniazdka znajdujące się na korytarzu (łącznie 6 gniazdek) - na wysokości 31 cm. W ocenie specjalistów gniazdka zamontowane były za wysoko w szatniach, a za nisko na korytarzu i osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim nie będzie miała do nich w ogóle dostępu lub dostęp może być dla niej w znacznej mierze utrudniony,

w zależności od stopnia zaawansowania i rodzaju choroby powodującej niepełnosprawność ruchową,

- na ścianach wewnątrz budynku zaplecza technicznego zamontowane były: instrukcja postępowania na wypadek pożaru i instrukcja przeciwpożarowa ogólna oraz gaśnice wraz z tabliczkami informującymi o zawieszonych gaśnicach, a nad drzwiami wyjściowymi - tabliczki „wyjście ewakuacyjne”. Poza tym, w budynku nie było innych oznakowań,
- do drzwi toalety znajdującej się w budynku szaletu miejskiego prowadził podjazd dla wózków poprowadzony wzdłuż ściany budynku, nie było schodów. Nawierzchnia podjazdu wyłożona kostką brukową była równa, jednak podjazd był na tyle stromy, że samodzielne dostanie się do pomieszczenia osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim lub osoby z balkonikiem nie było możliwe. Zamontowane po obu stronach tego podjazdu dwupoziomowe poręcze rurowe w odległości jedna od drugiej wynoszącej 147 cm (mierząc od zewnętrznej krawędzi balustrad), nie były dostępne dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim – brak możliwości uchwycenia jednocześnie lewą dłonią lewej poręczy i prawą prawej w celu ułatwienia wjazdu. Budynek szaletu miejskiego nie był w żaden sposób oznakowany,
- toaleta w budynku szaletu miejskiego, z założenia ogólnodostępna dla publiczności podczas imprez rekreacyjno-sportowych i przystosowana dla osób niepełnosprawnych, wyposażona była w umywalkę, prysznic z wysokim brodzikiem, niedostosowanym do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchu i w miskę ustępową, zamontowaną na wysokości nieprzekraczającej 50 cm (mierząc od posadzki do górnej krawędzi opuszczonej deski sedesowej). Poręcze zamontowane po obu stronach miski ustępowej były zbyt krótkie, co dyskwalifikowało je jako stanowiące ułatwienie dla osób z niepełnosprawnością ruchową. Pomieszczenie nie było wyposażone w przycisk dzwonka alarmowego przywołującego pomoc (sygnalizator SOS),
- wzdłuż płotu ogradzającego teren stadionu miejskiego, bezpośrednio przy ul. Poznańskiej, znajdował się parking dla samochodów osobowych, na którym wydzielone były łącznie cztery miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych.

Zastępca Burmistrza oświadczył, że budynek zaplecza technicznego wraz z szatniami i trybunami nie był jeszcze użytkowany w sposób dla niego przewidziany z uwagi na to, że jego budowa była pierwszym etapem zmian jakie mają być przeprowadzone na stadionie miejskim. Kolejnym etapem będzie przebudowa bieżni lekkoatletycznej. Oznakowanie, również dla potrzeb osób niepełnosprawnych, budynku zaplecza technicznego wewnątrz i na zewnątrz, dojścia do trybuny i samej trybuny oraz budynku szaletu miejskiego nastąpi w terminie późniejszym.

(akta kontroli str. 277-280)

2.2.2. Postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego na realizację, w formie „zaprojektuj i wybuduj”, zadania inwestycyjnego budowy zintegrowanego węzła przesiadkowego wraz z infrastrukturą towarzyszącą przy, ul. Ludwika Zamenhofa 2 w Śremie (dalej: parking) zostało wszczęte 28 czerwca 2018 r. Zakres wymagań co do dostępności inwestycji dla osób niepełnosprawnych opisany został w programie funkcjonalno-użytkowym²³ i sprowadzał się do wymogu ujęcia w dokumentacji projektowej czterech miejsc parkingowych dla tej grupy osób. W tej dokumentacji ujęte zostały cztery takie miejsca.

(akta kontroli str. 454, 493, 496, 506, 509, 567)

²³ Opracowanie z maja 2017 r.

Zawiadomienie o zakończeniu budowy złożono w Powiatowym Inspektoracie Nadzoru Budowlanego w Śremie 25 listopada 2019 r.

(akta kontroli str. 391, 572)

W wyniku oględzin stwierdzono, że:

- droga dojazdowa do parkingu (wjazdowa/wyjazdowa do/z parkingu) znajdowała się od ul. Ludwika Zamenhofa, była wybrukowana kostką betonową, o znacznym pochyleniu, dwukierunkowa dla ruchu kołowego²⁴, bez ciągu pieszego, bez chodnika i bez pobocza. Przy wjeździe na parking tą drogą postawiony był znak pionowy w postaci prostokątnej tablicy z białym tłem, na którym znajdował się niebieski prostokąt z białą literą P i napisem pod spodem „PARK & RIDE”²⁵. Było to jedyne oznakowanie pionowe drogi dojazdowej do parkingu,
- na początku placu parkingowego wydzielone były, prawidłowej wielkości i oznakowane, cztery miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych. Odległość pomiędzy pierwszym miejscem a wejściem do budynku Dworca PKS, sąsiadującego z parkingiem, wynosiła 200 metrów (poruszając się drogą dwukierunkową dla ruchu kołowego). Teren parkingu był ogrodzony siatką. Pomiedzy placem parkingowym a chodnikiem wzdłuż ul. Ludwika Zamenhofa (prowadzącym w kierunku Dworca PKS) nie było oznakowanego ciągu komunikacyjnego dla ruchu pieszego, nie było chodnika,
- naprzeciwko miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych zorganizowane było miejsce odpoczynku składające się z dwóch ławek i stołu, do którego prowadził dość stromy chodnik z krawężnikiem o wysokości 11 cm,
- chodnik wzdłuż ul. Ludwika Zamenhofa, prowadzący w kierunku Dworca PKS, nie był dostosowany dla osób z niepełnosprawnościami: chodnik z krawężnikiem o wys. 12 cm i znacznym spadem na jezdnię przy przejściu dla pieszych.

(akta kontroli str. 281, 282)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W obu poddanych oględzinom obiektach wraz z otaczającą je przestrzenią występowały bariery i utrudnienia ograniczające lub uniemożliwiające dostępność do nich osobom ze szczególnymi potrzebami. I tak:

a). W budynku zaplecza technicznego wraz z szatniami i trybunami: miska ustępowa zamontowana była za wysoko (na wysokości 52,5 cm), gniazdka elektryczne w szatniach umiejscowione za wysoko (na wysokości 160 cm), a na korytarzu za nisko (na wysokości 31 cm). Poręcze przy podjeździe do drzwi toalety w budynku szaletu miejskiego zamontowane były w zbyt dużej odległości od siebie (147 cm), a w pomieszczeniu toalety znajdował się prysznic z wysokim brodzikiem i zbyt krótkie poręcze przy misce ustępowej, przez co urządzenia te były niedostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchu. W żadnej z toalet znajdujących się w ww. budynkach nie było przycisków dzwonka alarmowego przywołującego pomoc (sygnalizatora SOS).

(akta kontroli str. 277-280)

²⁴ Organizacja ruchu kołowego na tej drodze zapewniona została poprzez poziome znaki drogowe: po środku biała linia ciągła, na górze na krótkim odcinku, przerywana, białe trójkąty ostrzegawcze przed włączaniem się do ruchu na jezdni przy ul. Ludwika Zamenhofa (znak poziomy „ustąp pierwszeństwa” na prawym pasie) oraz dwie białe strzałki wskazujące kierunek jazdy (każda strzałka w przeciwnym kierunku).

²⁵ z ang. parkuj i jedź.

Burmistrz Śremu wyjaśnił, że przy montażu miski ustępowej kierowano się ogólnie przyjętymi zaleceniami, w których wysokość podaje się bez siedziska, czyli kłapy na wysokości 45-50 cm i taka wysokość została wykonana, a gniazdka elektryczne o prądzie nominalnym 16A ze stykiem ochronnym standardowo montuje się na wysokości 0,3 m od podłogi i taki wymiar zastosowano na korytarzach, natomiast w szatniach gniazdka zostały podniesione z uwagi na mające zostać zamontowanie meble i ławki. Jednocześnie Burmistrz zapewnił, że biorąc pod uwagę wnioski osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim uczestniczącej w oględzinach NIK, stosowne zmiany wysokości montażu ww. elementów zostaną wykonane, nieprawidłowy rozstaw poręczy zostanie skorygowany do prawidłowej wartości zgodnej z warunkami technicznymi, a wnętrza toalety w szalecie miejskim będzie modernizowane w II etapie realizowanej inwestycji w 2021 r. Odnośnie braku w toaletach dzwonka alarmowego przywołującego pomoc, Burmistrz podał, że przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie²⁶ nie precyzują kiedy takie urządzenie należy montować, a brak jednolitego opracowania, do którego musiałby się stosować projektant przy uwzględnianiu rozwiązań na potrzeby osób ze szczególnymi potrzebami, bardzo utrudnia prawidłowe podejście do zagadnienia dzwonka alarmowego w toaletach. W przypadku toalety szaletu miejskiego, Burmistrz wyjaśnił, że jest to szalet bezobsługowy i nie można przypisać miejsca i osoby, którą miałby taki dzwonek przywołać.

(akta kontroli str. 573-576, 581, 582)

NIK wskazuje, że Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa opracowało poradnik z 2017 r. „Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami”²⁷, w którym, jako rozwiązanie zalecane wymieniony został montaż urządzenia alarmowego w toalecie dla osób z niepełnosprawnościami (str. 50).

b). Węzeł przesiadkowy zintegrowany z Dworcem PKS nie był przystosowany do potrzeb osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Po zaparkowaniu pojazdu, osoba z tego rodzaju niepełnosprawnością nie mogła samodzielnie wydostać się z parkingu, gdyż droga wjazdowa była znacznie pochylona, przez co poruszanie się po niej osoby na wózku nie było możliwe. Nie mogła ona też skorzystać z miejsca odpoczynku z powodu krawężnika o wysokości 11 cm i dość stromego chodnika prowadzącego do tego miejsca. Przestrzeń otaczająca parking również nie została dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, bowiem chodnik wzdłuż ul. Ludwika Zamenhofa, prowadzący w kierunku Dworca PKS, posiadał krawężnik o wys. 12 cm i znaczny spad na jezdnię przy przejściu dla pieszych.

(akta kontroli str. 281, 282)

W wyjaśnieniach odnośnie niezapewnienia dostępu wszystkim osobom na zasadzie równości, do przestrzeni publicznej obiektu oddanego do użytkowania w III kwartale 2019 r., Burmistrz Śremu podał, że ze względów technicznych (ograniczona szerokość) i ukształtowania terenu (pochylenie terenu), zaprojektowano ciąg pieszojezdny na minimalnym możliwym poziomie 6-8%, a wysokość krawężnika wokół parkingu (opaska) została wykonana zgodnie z przepisami ustawy o drogach publicznych (8-12 cm). Burmistrz zapewnił jednak, że aby umożliwić dostęp do parkingu osobom niepełnosprawnym część krawężnika zostanie obniżona oraz

²⁶ Dz. U. z 2015 r., poz. 1422.

²⁷ Publikacja współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020:

<https://instytutksiązki.pl/files/upload/files/Standardy%20dost%C4%99pno%C5%9Bci%20budynk%C3%B3w%20dla%20os%C3%B3b%20z%20niep%C5%82nosprawno%C5%9Bciami.pdf>

przeprowadzone zostaną konsultacje ze środowiskiem osób ze szczególnymi potrzebami, na podstawie których wypracowane będą rozwiązania umożliwiające lepszy dostęp z parkingu do Dworca PKS.

(akta kontroli str. 573-576, 582)

Odnosnie niedostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych infrastruktury towarzyszącej węzłowi przesiadkowemu zintegrowanemu z Dworcem PKS, tj. chodnika biegnącego wzdłuż ul. Ludwika Zamenhafa, Burmistrz wyjaśnił, że budowa węzła nie obejmowała przebudowy infrastruktury należącej do innego podmiotu, w tym przypadku do starostwa śremskiego.

(akta kontroli str. 575, 576, 582)

W ocenie NIK, wyjaśnienie to nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem założeniem inwestycji było przystosowanie węzła przesiadkowego zintegrowanego z Dworcem PKS również w części infrastruktury towarzyszącej, do której bezwzględnie zalicza się ww. chodnik i w gestii inwestora pozostawały kwestie wzajemnych uzgodnień pomiędzy zarządcami danej infrastruktury towarzyszącej, tak aby cel inwestycji został w pełni osiągnięty i przedmiotowy węzeł przesiadkowy był dostępny na równi dla wszystkich osób chcących z niego skorzystać.

Dodatkowo, NIK wskazuje, że na wybudowanym obiekcie nie zapewniono warunków do bezpiecznego poruszania się pieszych do/z placu parkingowego, ponieważ nie zorganizowano odpowiednio oznakowanego ruchu pieszego.

OCENA CZĄSTKOWA

Gmina sukcesywnie prowadziła działania w celu poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami. Jednak w dwóch zrealizowanych inwestycjach gminnych poddanych oględzinom nie w pełni zapewniono tej grupie osób swobodny dostęp do przestrzeni publicznej i na równi z osobami pełnosprawnymi. W ocenie NIK, wpływ na to miało nieopracowanie przez gminę standardów dostępności oraz niekorzystanie ze wsparcia osób posiadających wiedzę w zakresie projektowania uniwersalnego, ani z konsultacji z osobami ze szczególnymi potrzebami.

III. Uwagi i wnioski

Uwagi

1. Inwestycje gminne, modernizacje i remonty obiektów gminnych objętych kontrolą nie były konsultowane z podmiotem zajmującym się projektowaniem uniwersalnym, ani z osobami ze szczególnymi potrzebami. NIK zwraca uwagę, że zaniechanie takich uzgodnień i konsultacji może skutkować pozostawieniem barier ograniczających dostępność do obiektów osób z różnymi niepełnosprawnościami (ruch, wzrok, słuch), a także przyjęciem rozwiązań architektonicznych nieuwzględniających w stopniu najbardziej optymalnym potrzeb tych osób, tak jak to miało miejsce w skontrolowanych przez NIK obiektach gminnych i otaczającej je przestrzeni publicznej i infrastrukturze towarzyszącej (ustalenia opisane w punkcie 2.2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego).

2. Gmina nie zinwentaryzowała przestrzeni publicznej pod względem jej dostępności dla osób o szczególnych potrzebach, przy współudziale osób starszych lub niepełnosprawnych. NIK zwraca uwagę, że wyniki takiej inwentaryzacji byłyby pomocne dla zdiagnozowania faktycznych potrzeb w zakresie poprawy dostępności przestrzeni publicznej oraz opracowania planu systematycznego usuwania występujących w niej barier.

Wnioski W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o

1. Wyeliminowanie w objętych kontrolą obiektach gminnych i otaczającej je przestrzeni publicznej stwierdzonych barier oraz utrudnień w dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami.
2. Zorganizowanie odpowiednio oznakowanego ruchu pieszego do/z placu parkingowego węzła przesiadkowego przy ul. Ludwika Zamenhofa 2.
3. Niezwłoczne opublikowanie w Biuletynie Informacji Publicznej urzędu planu działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag i
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, lutego 2021 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontroler
Ewa Kruszyńska
główny specjalista kontroli państwowej

Dyrektor
Andrzej Aleksandrowicz
p.o. Dyrektora

.....
podpis

.....
podpis